

SVJETSKA PROVINCIJA KRITIČKE RASUDBE

(Marko Grčić, *Provincia deserta, Kolo, Zagreb, 1971*)

Boris Lukšić

Pjesnici ove knjige ne pripadaju matici književnosti u smislu reprezentativnosti, tipične i uhodane zakonomjernosti stihovne strukture i intelektualne emisije. Ali, zar matični i reprezentativni pjesnici imaju osim važnosti osvojenih estetskih standarda i duhovnu opstojnost, koja se može živjeti kao vrijednost? Samo koliko možemo vjere pokloniti Grčićevoj skromnosti, da uz sanjarenje, »u nazočnosti velikih ljudi« na jedan ispovjedni oblik meditacije, ne zastupa osobitu poetičko-kritičku vizuru i odbir?

Izvan svakog teoretskog partikularizma, posredovane reinterpretacije asimiliranih pojmova, eseji Marka Grčića izrazito su čista literatura, tekstovi egzistencijalne duhovne upitanosti, maštarija i razmišljanja u povodu nekih esencijalnih književnih, kulturnih i životnih tema. Ali to ne znači, da osim samosvjesne i iskrene nesigurnosti prosudbi, starački zrele i samoironične, pisac ovog sveska tekstova ne zastupa, i to strogo, jedan književno-kritički stav, i još više duhovni i životni nazor.

Mislim, da su za pogled Grčićevih esejističko-kritičkih meditacija, toka literature koju piše, uz stalnu sumnju (pa makar i metodološku) u njezinu unutarnju i koherentnost, karakteristične slijedeće rečenice uvodnih natuknica: »Učinilo mi se da je u činu umjetničkog uključen 'drugi', i da je umjetnost izraz čežnje za onim sobom, koji će biti ujedno i taj 'drugi', ti čežnje za ostvarenjem Utopije. Ne govorim ništa novo. Ali smatram važnim reći: da bi čovjek stvarao umjetnost, on mora žrtvovati svoje najviše 'doživljaje' manje uzvišenim svrhama i prema tome, on nije težnja, kako bi rekli stari, da se dosegne beskonačno, nego da se ono prevede na konačno. Njegova je istinska hrabrost to što se bori »za unaprijed izgublenu stvar«.

PROVINCIA DESERTA I POETA MINOR kao doživljajni i promišljeni nazor, ispovjedne inspiracije, o formi pjesničkog jezika, jednog životvornog, profetskog iskaza, usamljenosti i prosvijetljenosti artikulacije, u žarištu su kritičke i duhovne koncepcije Marka Grčića, a što za ovog pisca znači nešto bitno istoznačno. U tom smislu Grčić potcrtava dosta izdvojenju i samosvojnu poziciju unutar nove hrvatske kritike, možda na izvjestan način svijesno-konzervativno, koja malo mari za spekulativno-teorijsku, estetsko-formalističku, tekstualno istraživačku, pozivističku, i još neke druge tendencije ili struje, nazočne u hrvatskoj suvremenoj književnoj kritici.

Programatski esej ove knjige o prevođenju »Jeronimova dilema«, primjer je težnje za identifikacijom, ali i tajnovite nesagledivosti jezika i duha, logosa tvarnosti, jer unutarnja, rekao bih metafizička nepremostivost u činu prevođenja, reflektira zatvorene strukture govora i ideja, upućenih na zajedničko, poziv cjeline. Koliko god je točno prema navodu Meilleta da su »sredstva izražavanja povezana s idejama samo kao činjenice, ne po naravi i nužnosti«, Grčić konceptijski jezik uranja u misterij duha, a pjesnički pogled kao prizorište profetske namjere. U tome je kritički njegov nazor korespondentan, spiritualističkom iskustvu. »Upitajmo se koliko bi evropski jezici, u svojim općim crtama, bili udaljeniji jedan od drugoga da nije bilo kršćanske vizije kao gravitacionog središta kojemu su svi težili posredstvom latinskoga.«

Dakle, postoji neko opće, univerzalno jezgro, što transcendirira kroz jezike u nekoj epohi, kulturi, historicitetu, po čemu veoma različito organizirani sustavi znakova imaju zajedničku vrednosnu korelaciju. U ovom se nazire smisao Jeronimove dileme, ali i perspektiva stalno novog razriješavanja. »Što se tiče

umjetnine prevodljivo je ono što je univerzalno ukorijenjeno u čovjekovu idealitetu, a neprevodljivo ono što je usko pojedinačno u samom jeziku. Nema neprevodljivih bitnih elemenata u bilo kojem pjesničkom djelu«.

U jednom od najinstruktivnijih tekstova knjige »Kranjčevićev Satyricon«, Grčić meditativno iskustvo o pjesničkom jeziku i duhu racionalizira do jasnoće i preciznosti, artikulirajući vlastitu poetiku. Na primjeru hrvatske pjesničke baštine s kraja prošlog i prvih desetljeća dvadesetog stoljeća izvodi zakonomjernosti hrvatske pjesničke sadašnjosti, njezine otveze da svoj novum izgrađuje iz jezičkog i kulturnog kontinuuma. Koliko god Krleža i Ujević znače razvijene i različite oblike moderniteta, obojica su isključivi, jer inzistiraju na jednostranosti subjektivnog i objektivnog aspekta iskustva, a to po aksiomu Grčićeve poetike znači iznevjeravanje »pjesničkog zadatka, objektivizacije osobnosti«. Naše suvremeno pjesništvo i kritika trebali bi više učiti, prevalorizirati jezičke i unutarnje pjesničke dosege Mažuranića i Kranjčevića, jer su oni »u najboljim djelima nadvladali dvojnost stvarajući zrelo pjesništvo«. Moram istaknuti da su ove paralele i korelacije u Grčićevoj kritičkoj viziji teorijski najmanje otporne, u njima je zanimljivo i svježje, ali nedovoljno raščlanjeno koncipiran Eliotov objektivni korelativ..

U ovoj značajnoj, esejistički zreloj i promišljenoj — uz Dragojevićevu sigurno najosobnijoj knjizi mlade hrvatske kritike, ima nekoliko eseja lucidnih iskrišta i konsekventnih iskustvenih interpretacija; posebno ističem *A. B. Šimić i tradicija*, *Dora Pfanova*, *Pjev smrti i ljubavi*, *Ezra Pound i Provincija deserta*.

RUŠEVINE

Mile Maslač Pedić

manje osjećam
da je život prožet umom
do danas sam nosio osjećaj
vraćajući se sebi
izgubio sam ono
što sam osjećajući gradio